

DOĞA TARİHİ OTURUMU

MTA TABİAT TARİHİ MÜZESİ VE TÜRKİYE MADENCİLİK TARİHİ SEKSİYONU

MTA NATURAL HISTORY MUSEUM AND THE SECTION OF MINING HISTORY OF TURKEY

Eirgyn KAPTAN

MTA Genel Müdürlüğü, Tabiat Tarihi Müzesi, ANKARA

ÖZ: Tabiat Tarihi Müzelerinin ülkemizdeki bilinen müzeler içinde ayrı bir yeri vardır. Uygarlık tarihinde ilk müzenin M.Ö. 3. yüzyılda İskenderiye kentinde I. Ptolemaios döneminde kurulduğu bilinmektedir. İlk müzecilik etkinlikleri Rönesans sonrası Avrupa'sında başlamıştır. Müze tanımına uygun ilk müze ise 1683 yılında Oxford'daki Ashmolean Müzesi'dir. Dünya'da ilk Tabiat Tarihi Müzesi 16. yüzyılda tabiat bilgini Gesner Conrad tarafından Zürih'de kurulmuştur.

Ülkemizde 1960-1970 yıllarına değin konu su bakımından, çeşidi az müzeler vardı. Halbuki Avrupa'da konusu, çok çeşitli, müzeler vardır. İlginç olanlar arasında İsviçre'de Ayakkabı Müzesi, Hamburg'da Baharat Müzesi, Norveç'in Fjaerland kentindeki Buzul Müzesi, vs. gibi bazı örnekleri sıralayabiliriz.

Yurdumuzda son yirmibeş yıl içinde çeşitli konularda az sayılmayacak müze açılmıştır. Örneğin MTA Tabiat Tarihi Müzesi, PTT Müzesi, Eczacılık Müzesi, Ağaç Müzesi (Arboretum) vs. gibi müzeleri sayabiliriz.

Türkiye'de şimdilik 170 müze vardır. Özel müze kapsamına giren tescil edilmiş müze sayısı ise 37'dir. Ayrıca tescil, edilmemiş çok sayıda özel müze vardır.

Fen müzeleri içinde yer alan MTA Tabiat Tarihi Müzesi üç ana bölümden oluşmaktadır. Türkiye Madencilik Tarihi'ne ait materyeller ise müzenin mineraloji-petrografi ve fiziki jeolojiye ayrılmış ikinci ana bölümünde yer almaktadır. Bu seksiyonda, milattan önceki devirlerden başlayan ve milattan sonraki Roma- Osmanlı dönemlerini de kapsayan çok çeşitli madenci aletleri sergilenmektedir. Ayrıca antik cevher- zenginleştirme aletleri ile eski metalürjiye ait materyellerde burada teşhir edilmektedir.

MTA Tabiat Tarihi Müzesi mekân darlığı nedeniyle çağdaş gelişimini devam ettirememektedir. Dileğimiz 7 Şubat 1993 tarihinde 25. hizmet yılına, giren müzemizin çağdaş gelişimini sağlayacak olanaklara biran, önce kavuşmasıdır.

ABSTRACT: Natural History Museums have a very important place among the museums in Turkey. The first museum, in history, was established in Alexandria in the 3rd century B.C. by Ptolemaios The First. The earliest activities of museology began at Europe after the Renaissance. The first museum, which can be called museum in modern meaning, was Ashmolean Museum established in 1683 in Oxford. The first Natural History Museum, was instituted at Zurich in 16th century by naturalist Gesner Conrad.

In Turkey, the subjects of the museums were limited until 1960-1970 although it was various in Europe including such interesting ones like "Bally Shoe Museum" in Switzerland; "Spices Museum" in Hamburg, Germany; "Glacier Museum" in Fjaerland, Norway. In the last 25 years many museums in different subjects have been established in Turkey. Some of these are MTA Natural History Museum, The Post Office Museum, The Tree Museum. (Arboretum). At present there are 170 museums in Turkey 37 of which are private museums.

MTA Natural History Museum, which can be considered as a science museum, consists of three sections. The second main section is Mineralogy-Petrography and Physical Geology. In this section materials from Turkish mining history covering from B.C. to Roman-Ottoman period such as antique mineral processing equipments and metallurgical materials are also exhibited in addition to the various miners' tools.

MTA Natural History Museum can't go on its progress due to unavailable space. We hope that Natural History Museum will have a chance to be improved at 7th of February, 1993 when we celebrate 25th anniversary.

MTA TABİAT TARİHİ MÜZESİNDEKİ DİORAMALAR VE ÖNEMİ

ASSESSMENT OF DIORAMAS IN MTA NATURAL HISTORY MUSEUM

Ömer Faruk ATABEK

MTA Genel Müdürlüğü Tabiat Tarihi Müzesi, ANKARA

ÖZ: Diorama; karanlık ya da loş ışıklı bir mekan içerisinde kenarları görünmeyen, özel bir şekilde yapılmış, ışıklı ve çok boyutlu bir sahne düzeni içinde tahnidi yapılmış hayvanlar,, yapay bitkiler ve kayaçların yenildiği bir yapıttır,

Nesli tükenmekte olan hayvan türlerini, içinde yaşadıkları doğal ortamla bir bütünlük içinde izleyicilere sunarak hayvanı.» yaşadığı doğal ortamı müzelere taşımak diorama sanatının en önemli etkinliklerindedir.

Ülkemizde bulunan çok zengin bitki ve hayvan topluluğuna ait türler ancak, onları yerinde görebilen kişiler tarafından gözlenerek araştırı labilmektedir, örnekleri toplamak, korumak ve teşhir ederek gelecek kuşakların hizmetine sunmak müzelerin başlıca görevidir,.

Yakın tarihe kadar ülkemizde bu amaca yönelik kapsamlı bir müzenin bulunmaması diorama sanatının uygulanamamağına yol açarak büyük bir kayıp ve doldurulması-gereken bir eksiklik yaratmıştır,. Bu eksikliği giderebilmek amacı ile .1968 Yılı'nda Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü'nde Tabiat Tarihi Müzesi kurulmuş, 1973 Yılı'nda da diorama çalışmalarına başlamıştır.

MTA Tabiat Tarihi Müzesi'nde ilk uygulanan diorama Kızılcahamam fauna ve florasını içeren, bu yöreye özgü tahnidi yapılmış tiftik keçilerinin oluşturduğu dioramadır. Bunu Beypazarı'nda 1974 Yılı'nda vurulan panterin yaşadığı doğal ortamıyla teşhir edildiği diorama izler.

Doğu ve Batı Karadeniz dioramları iki kanadı ile bir bütün teşkil ederek. Karadeniz Bölgesi'nin zengin bitki örtüsünü yansıtır.

Bir başka, dioramada Ege Bölgesi kültür ve doğa zenginliği ile birlikte gösterilmişir.

Doğu Anadolu'nun genç bazaltları ile Akdeniz Bölgesi'nin ünlü ifhrenciye zenginliği de dioramalar katında izleyicilere sunulmuştur.

ABSTRACT: Diorama is a specially designed and illuminated scene in which mummied animals, artificial plants and rocks are presented.

End ange mus species of Turkey's rich flora and fauna can only be observed and studied by individuals who can go and observe them in. Sheir natural environment. Collecting, protecting and exhibiting of these species for the next: generation are the main duties of the museums.

In Turkey,, diorama art couldn't be presented for a long time due to lack of a big museum. After construction of MTA Natural History Museum in 1968, diorama art found a place in this museum since the year 1973.

DİNOZORLAR

DINOSAURS

Emrah SAKA

A.Ü.F.F.. Jeoloji Mühendisliği Bölümü, ANKARA

ÖZ: Dinozorlar, krokodiller, kertenkeleler ve yılanlara akraba olan. ve karada yaşayan, sürüngenlerdi. Dinozorlar 200 milyon yıl önce başlayan ve 65 milyon yıl önce yokolmalarıJa sona eren dünya tarihinin Mesozoyik döneminde yaşadılar.

Dinazor terimi 1.841 yılında ünlü İngiliz paleontolog ve anatomist Richard Owen tarafından önerildi. "deiros" Yunancada korkunç, "sauros" kertenkeleden gelir. Dinazorlar büyük, küçük,, carnivore veya etobur, herbivore veya otobur olarak çeşitlidir. Ne olurlarsa olsunlar kalça ve bacak kemikleri formuna göre diğer fosil sürüngenlerden ayrıldılar. Aynı zaman kalça kemiklerine göre Saurischianlar (kertenkele kalçalı) ve Ornithischianlar (kuç kalçalı) olarak ikiye ayrıldılar.

Bu bildirinin amacı dinazorların çeşitliliğini göstermek, diğer sürüngenlerle ilişkilerini açıklamak, beraber yaşadıkları yolları araştırmak ve çevresel koşullarını keşfetmek, özel ve ilginç özellikleriyle yaşam öykülerinin, ayrı yönlerini saptamaktır..

Dinazorların tümü çok büyük ve korkunç değildi.. En küçüğü tavuk boyutunda çoğu ayakta iken bir insandan büyük değildi., Ancak, dinazorlar karada yaşayan en ağır ve en uzun hayvanlar olma rekorunu da kırmışlardır. Antartikadakiler de dahil, olmak üzere tüm dünyada 800 çeşit dinazor bulunmuştur.

Mesozoyik çağının kapanmasıyla, 65 milyon yıl önce dinazorlar uçan pterozorlar ve okyanus sürüngenlerle birlikte yokoldular. Bu konuda pekçok hipotez öne sürülmüştür ama gerçek neden sonunda bulunmuştur. Dinazorlar çok büyük bir meteor nedeniyle ölmüşlerdir. Onlar göçüp gittiler ancak unutulmadılar., Çünkü hala birçok sırları var.,

ABSTRACT : Dinosaurs (literally "terrible lizard") is the common name for anyone of the group of land-dwelling reptiles which are related to the crocodiles,, lizards and snakes. They lived during the Mesozoic period of Earth History, which began some 200 million years ago, and ended about 60 million years ago, at which time the dinosaurs became extinct.

The word "dinosaur" was proposed in 1841 by the famous British paleontologist and anatomist,, Richard Owen, and comes from the Greek roots "deinos" (terrible) and "sauros" (lizard). The dinosaurs were of many kinds, some bring of tremendous size, some small, some adapted to carnivorous or meat-eating dinosaurs mode of life or same to one herbivorous or plant - eating dinosaurs., Large or small, meat-eating or plant-eating the dinosaurs were distinguished from other fossil reptiles by the form of their hip and leg bones,, modified to enable them; to stand upright. The pattern of the hip bones also enables dinosaurs to be split into- two groups., They were Saurischians and Ornithischians.

It is the purpose of this paper to present a picture of various kinds of dinosaurs, to explain their relationships to one another and to other reptiles, to inquire into manner in which they lived together, and to explore the environmental conditions that surround them and determine the separate courses of their varied life histories with special interesting characteristics.,

Dinosaurs were certainly not all "terrible" nor were they all gigantic, The smallest was about the size of a chicken,, and many stood not taller a man. But at the other hand of the scale, dinosaurs hold the records for heaviest and longest landdwelling animals. So far, more than 800 different dinosaurs have been discovered from every continent, including Antarctica.,

At the close of Mesozoic Era, 65 million years, the dinosaurs became extinct, together with many large marine reptiles and flying: pterosaurs. Many hypotheses have been advanced-to account for this mass extinction, but finally, a real reason has found. Dinosaurs was killed by an enormous meteor. They passed away but were not forgotten., Because they still have many enigmas.

TÜRKİYE FOSİL KÖPEKBALIĞI DIŞLARI

THE FOSSIL SHARKS TEETH OF TURKEY

İbrahim TEKKAYA MTA Genel Müdürlüğü, Tabiat Tarihi Müzesi, ANKARA
Sevini YILDIRIM MTA Genel Müdürlüğü, Tabiat Tarihi Müzesi, ANKARA

ÖZ: Bugüne kadar Anadolu'nun çeşitli yerlerinde yapılan paleontolojik kazılarda ele geçen denizel omurgalı fosil bulgular içinde en eski örnekleri köpekbalıklarına ait temsilciler teşkil eder. Köpekbalıklarına ait en eski temsilciler Alt Karbonifer'de ortaya çıkar. Selachii (Köpekbalıklar) takımı, kıkırdaklı balıklar grubundan olup Elasmobranchii ait sınıfında yer alır. Bu takıma ait 13 aile vardır ve bunlardan hepsinin bir çok temsilcisi bugün, Akdeniz ve okyanuslarda yaşamaktadır.

Eldeki fosil verilere göre, Türkiye'de bulunmuş en eski köpekbalığı dişleri Üst Kretase ve Eoseo yaşlı • olan. *Odontaspis cuspidata* ve *Charcharodon* sp.'ye aittir. Sarmasiyen yaşlı fosil köpekbalığı dişleri ise *Odontaspis cuspidata*, *Odontaspis acutissima*, *Galeus latus*, *Carcharias* (*Apriodon*) *frequens*, *Oxyrhina hastalis*, *Eutrichiurides* sp. ve *Araripelepidotes* sp.'ye aittir. Bütün bu köpekbalığı dişi buluntuları, Anadolu ile Avrupa arasında Üst Kretase'den Sarmasiyen'e kadar olan kronoloji içinde» denizel omurgalı açısından büyük bir faunik birliğin kurulabileceğini göstermektedir

ABSTRACT: Untill today,, the oldest fossil samples of Sharks of marine vertebrate were found in the paleontological excavations in the different places of Anatolia. The primitive fossil Sharks appeared in the world at the Lower Carboniferous age. Sharks occur in the cartilaginous fish groups of Selachii in Elasmobranchii. Selachii. has 13 families and many samples of these families live in Mediterranean sea and oceans today. Some of the fossil shark teeth of these thirteen families were found and determined in the different places of Turkey, from Upper Cretaceous to Sarmatian. The teeth of *odontaspis cuspidata* and *Charcharodon* sp. were discovered in the sediments of the Upper Cretaceous and Eocene ages. And later, some teeth of *ödo^ntaspis cuspidata*, *odontaspis acutissima*, *Oxyrhina hastalis*» *Galeus latus*,,, *Carcharias* (*Apriodon*) *frequens*, *Eutrichiurides* sp., and *Araripelepidotes* sp. were found in. the different deposits of the Sarmatian, All these fossil teeth helped us to build the faunic scale between Anatolia and Europe from the Upper Cretaceous to Sarmatian ages.

ÇANDIR OETA MİYOSEN KAZILARI

ÇANDIR : A MIDDLE MIOCENE SITE IN TURKEY

Erksin GÜLEÇ

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Bölümü , ANKARA

ÖZ: 1968 yılında Türk-Alman araştırmacıları tarafından saptanan, daha sonra MTA Genel Müdürlüğü elemanlarınca kazı çalışmaları yapılan Ankara/Kalecik/Çandır bulgu yeri» çıkarılan zengin paleofauna açısından dünya çapında önem kazanmıştır. Bu yöredeki Orta Miyosen fosil yataklarına yönelik geniş çaplı kazılara 1989 yılında tarafımızca tekrar başlanmıştır. MTA Genel Müdürlüğü Tabiat Tarihi Müzesi'yle ortaklaşa yürütülen bir proje çerçevesinde yapılan kazılar sonucunda çıkarılan fosiller, paleoekoloji ve paleocoğrafya konusundaki bilgilerimize önemli katkılarda bulunmaktadır.,

Kazı alanımız Kumartaş ve Hançılı formasyonlarının yaygın olduğu bölgede yer almaktadır. Önceleri genel olarak Neojene konulan formasyonlar» fosillerin analiziyle daha alt birimlerde tarihlendirilebilmiş ve Orta Miyosen'e yerleştirilmiştir. Kazı alanından çıkarılan fosiller MN6 memeli zonunda değerlendirilmektedir.,

1989 yılından bu yana Çandır'da yapılan kazılar sonucunda bulunan, **proboscidae** (hortumlugiller), **giraffidae** (zürafagiller), **bovidae** (öküzgiller), **testudae** (kaplumbağagiller), **rhinocerotidae** (gergedan-giller) ve **suidae** (domuzgiller) örnekleri ve sedimanların genel yapısı» orman-step-savanla kaplı bir paleoekolojik ortamla karşı karşıya olduğumuzu göstermektedir.

ABSTRACT : Miocene epoch sites are receiving increasingly greater attention in Turkey,.. Çandır is located about 80 km from Ankara and roughly dated Neogene. The site has gained considerable attention in the last two and a half decades because of the richness of the fauna.. These animals: belong proboscidae, giraffidae, bovidae,, testudae» rhinocerotidae and suidae, all of which fall in the MN/ mammalian zone. A careful analysis of the fauna suggests a geological formation commonly observed in the Middle Miocene.

Furthermore this fauna shows the morphological characteristics of animals living; in a unique environmental complex of forest steppe and savannah.

The excavation has been sponsored partially by MTA (Mineral Research and Investigation), the General Directorate of Monuments and Museum.» and the University of ANKARA.

ÇAKALLAR {SALİHLİ-MANİSA) LOKALİTESİNDEKİ FOSİL İNSAN AYAK İZLERİNİN ÖNEMİ VE ANATOMİK YAPISI

THE ANATOMIC STRUCTURE AND IMPORTANCE OF THE FOSSIL HUMAN FOOTPRINTS AT THE ÇAKALLAR LOCALITY (SALİHLİ-MANİSA)

Ibrahim TEKKAYA MTA Genel Müdürlüğü, Tabiat Tarihi Müzesi, ANKARA
Çetin ERTÜRK MTA Genel Müdürlüğü, Tabiat Tarihi Müzesi, ANKARA

ÖZ: Manisa ilinin Salihli ilçesine bağlı Demirköprü barajı çevresindeki Çakallar volkan konisinin güney yamacı boyunca bulunan, fosil ayak izleri, eski zamanlarda-yaşayan insanlar tarafından bırakılmıştır. Ayak izleri ana kaya olan gnays üzerindeki katmanlı tüfler üzerindedir. Çıplak ayakla bırakılan bu izler, nemli fakat nisbeten sert (balçık halinde olmayan) bir tuf üzerinde oluşmuştur. İzlerin bugüne kadar sağlam olarak gelmesi, üzerine gelen bazal tik cüruf ile kısa zamanda örtülmüş olmasındandır.

Bu ayak izleri üç ferde aittir. Bunlardan ikisi erişkin olup Gediz nehrine doğru yan yana yürümüştür. Üçüncüsü ise bu gruptan ayrı İni iş ve tepeye doğru yürümüştür. Bu ayak izleri daha küçük yapıda olup muhtemelen bir çocuğa aittir.

Ayak izleri arasındaki mesafeler ölçülmüş, bunların normal yürüme biçiminde bırakılmış izler olduğu tesbil edilmiştir. Ayrıca, her bir iz üzerinde alınan, ölçümlerde, bunların 40-41 numara büyüklükteki ayaklara ait olduğu saptanmıştır.

Ayak izlerinin morfolojik yapısında, zeminin hafif kaygan ve meyilli olması nedeniyle deformasyonlar görülmüşse de genelde bu izleri bırakanların ayak yapısının dışa basmayan, ayak tarak kemikleri bombeleşmiş, evrimsel yönden Homo neanderthalensis'ten ileri bir yapı gösteren biçimde olduğu anlaşılmıştır.

Ayak izlerinin yaşını belirlemede birçok araştırıcı çeşitli yöntemleri kullanarak değerlendirme yapmıştır. Bunlardan, Ozansoy, çevredeki terasların durumundan 250.000; Tekkaya, ayak izlerini örten volkanik cüruflara göre 12.000; Göksu, termoluminesans yöntemine göre 26.000 ± 5.200 ile 49.000 ± 4.800 , Ercan ve diğerleri. K/Ar yöntemine göre 25.000 ± 6.000 yıl ve Erinç'de bölgenin jeomorfolojik, yapısına dayanarak 10.000 yıl önceki bir döneme bu ayak izlerini tarihlendirmişlerdir.

Bugüne kadar yapılan paleontolojik kazılarda sadece 5 lokalitede insan ayak izlerine rastlanmıştır. Bunlar, Fransa, İtalya, Macaristan, Etyopya ve Türkiye'dir. Bu ayak izlerinden Fransa, İtalya ve Macaristan'dakiler bir tek ferde ait bir tek ayak izidir. Etyopya'daki ise bir ferdin yürü nüses in i yansıtan birden fazla ayak izidir. Halbuki, Türkiye'deki üç ferdin uzun bir yürüyüşünü sergilemektedir. Bu kadar mükemmel bir doğa hazinesi, bugün içler acısı bir durumdadır.

Kişisel çıkarlar uğruna, bu doğa harikasından bugüne ne votkanı zinanın çevrede yarattığı güzellik ne de ayak izlerinden geriye pek bir şey kalmamıştır. Kalanları ise fazla beklenilmeden, gelecek nesillere sağlam bir miras bırakabilmek, için ciddi bir koruma altına almak gerekir.

ABSTRACT: The fossil human footprints were discovered along south slope of the Çakallar volcanic cone, near the Demirköprü dam which is administratively belong to Salihli-Manisa. The fossil footprints were left on a stratified tuff which is situated on the base rock gneiss. The footprints belong to three persons; one of them pertain to a child while the others belong to adults. The footprints were buried under a thick slag layer. These fossil footprints are different in size. The bigger is about 27 cm, which is equivalent to shoe size (40-41). Distance between the footprints are about 75-80 cm. The morphological structure of the footprints reflect much recent evolutionary stage than Homo neanderthalensis.

Datings of fossil footprints gave rather different ages. According to Ozansoy, these footprints were left at least 250.000 years ago. Tekkaya suggested that the footprints happened about 12.000 years BP. Göksu dated two ages, about 26.000 ± 5.200 BP and 49.000 ± 4.800 years BP, Ercan at all dated 25.000 + 6.000 years BP. Erinç proposed that the footprints were formed, at the beginning of Holocene which is about 10.000 years before present.

Until today, the fossil human footprints were discovered in five localities of the world : France, Italy, Hungary, Ethiopia and Turkey. Three countries; France, Italy and Hungary- have only one individual fossil footprint, while there are more than one prints belonging to same person in Ethiopia. The footprints at the Çakallar locality in Turkey have many footprints belonging to three persons,